

LA PÈRDUA DE BIODIVERSITAT AL TERME DE CONSTANTÍ (TARRAGONÈS). L'EXEMPLE DE RABASSOLS (1980 / 2011)

José A. Latorre Jiménez

INTRODUCCIÓ

El terme de Constantí té una situació estratègica dins del Camp de Tarragona, amb la Serralada Prelitoral al nord i la Mediterrània a l'est, conformant un corredor biològic important des de mar cap a l'interior, amb el mosaic que formen els seus conreus, les sèquies, els barrancs, el riu Francolí...

Des del punt de vista ecològic, apareixen, per una banda, les comunitats vegetals que hi havia abans de les rompudes agrícoles (alzinar, màquia, bosc de ribera), que han quedat relegades als barrancs, sèquies, bardisses, etc. D'altra banda, hi ha els conreus típics de la zona: avellaners, oliveres, cereals, vinya, amb tota la flora ruderal i arvense associada (lleterassa, ravenissa blanca, canyota, blet).

També s'ha de fer menció de les formacions sabanoides d'albellatge, gramínia que es va desenvolupar al Miocè (fa uns 20 milions d'anys) i que encara continua entre nosaltres.

La fauna, molt castigada per l'ésser humà i les seves infraestructures, encara aguanta l'investida de l'accelerat procés de destrucció dels seus hàbitats. Tenim ocells nidificants (òliba, xoriguer, bitxac, mallerenga, cadenera, abellerol), de pas (tallarol de garriga, torlit, boscarla de canyar), hivernants (durbec, tord comú, àliga calçada), mamífers (geneta, guineu, toixó, llebre, conill), rèptils (serp verda, serp blanca, llangardaix) i amfibis (reineta, granota verda, gripau).

Ja fa 30 anys que vaig començar a estudiar la fauna i la flora del terme de Constantí, he vist molts canvis, han desaparegut espais trinxats per carreteres, urbanitzacions, canalitzacions... amb les seves poblacions de plantes i animals. Bé diuen que això és el progrés. Penso que amb els coneixements i les tecnologies que tenim avui dia les coses es podrien fer i planificar millor, en molts països ja ho estan fent: passos de fauna en infraestructures, revegetació perimetral amb espècies autòctones, respectar les sèquies i barrancs com reservoris estratègics de biodiversitat, intercalar espais verds en llocs amb un fort impacte urbà.

Per últim, és el nostre deure com a col·lectiu conservar el nostre patrimoni natural el més intacte possible, pels nostres fills i per les generacions futures.

EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE LA PARTIDA DE RABASSOLS (1956-2008)

Rabassols 1956-57

©Institut Cartogràfic de Catalunya

Rabassols 1985-92

©Institut Cartogràfic de Catalunya

Com es pot veure en aquests ortofotomapes als anys 1956-57 apareixen bàsicament conreus cerealistes i vinya en les terrasses fluvials, en els sòls més profunds, i arbres de secà (garrofer, ametller i olivera) en els terrenys més durs, amb crosta calcària. Presència de bardisses i tanques arbrades. Pràcticament no hi ha erosió.

En la dècada dels 80, ha disminuït considerablement l'arbrat agrícola (molts s'han abandonat) i s'afegeix l'avellaner en regadiu. Els sòls més fèrtils continuant estant ocupats bàsicament per avellaner i vinya. Es comencen a desenvolupar punts d'erosió.

En l'ortofotomapa del 2000 ja es veuen unes urbanitzacions, l'arbrat existent es troba en males condicions i s'ha reduït considerablement, conreus abandonats. L'erosió s'ha accentuat a conseqüència de l'abandonament de certs conreus, de la pressió antròpica i de la càrrega ramadera.

En l'actualitat a banda de les infraestructures ja existents (autopista AP-7, carretera T-721, ferrocarril FC Reus-Refineria i carretera N-240), han aparegut de noves (ampliació de l'AP-7, línia de tren d'alta velocitat TAV, la variant de la T-721 cap a La Pobla - El Morell i la variant de la N-240).

DIAGNOSI DE LA COMUNITAT DE VERTEBRATS A LA PARTIDA DE RABASSLOS DURANT ELS ÚLTIMS 30 ANYS

En els mapes que apareixen a continuació es reflecteix com han anat evolucionant els vertebrats en aquest espai significatiu de Constantí, i que pot ser perfectament extrapolable a la resta del terme, inclòs a la Plana Tarragonina.

En el primer plànol de la dècada dels 80 es pot veure els punts on la fauna es concentrava en el marc d'una distribució contagiosa en bardisses, tanques arbrades, margues dels conreus, llocs amb arbres vells, és a dir en espais amb una presència

significativa de vegetació silvestre i heterogènia, o en un arbrat amb presència d'aliment i cavitats on refugiar-se i criar.

Entre els 90 i 2000, s'observa un clar descens de la fauna per aïllament genètic i transformació en els usos del sòl (urbanitzacions, infraestructures perimetrals), que han anat escanyant l'espai.

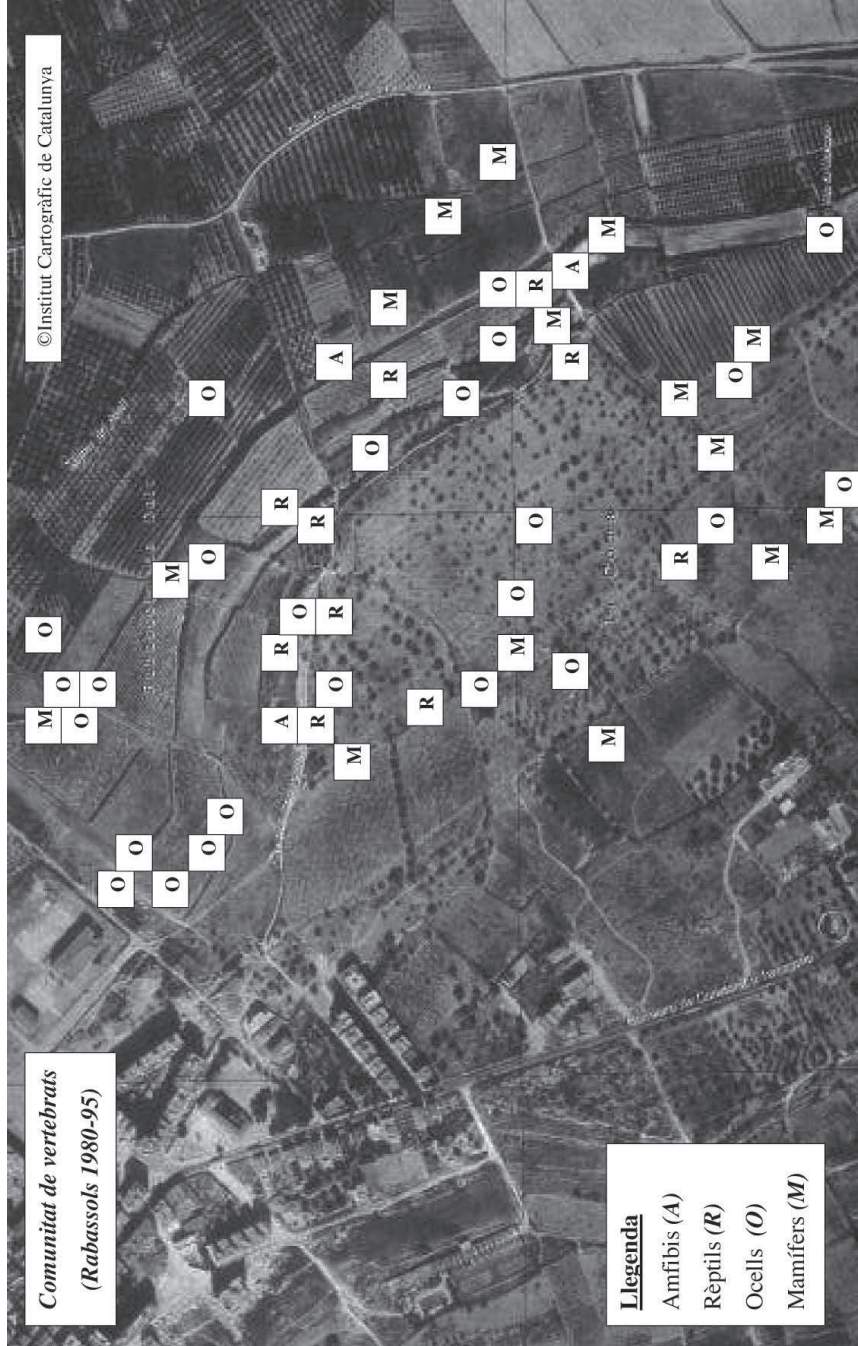
Conreus de cereal i tanques arbrades conserven els millors espais on encara podem observar fauna.

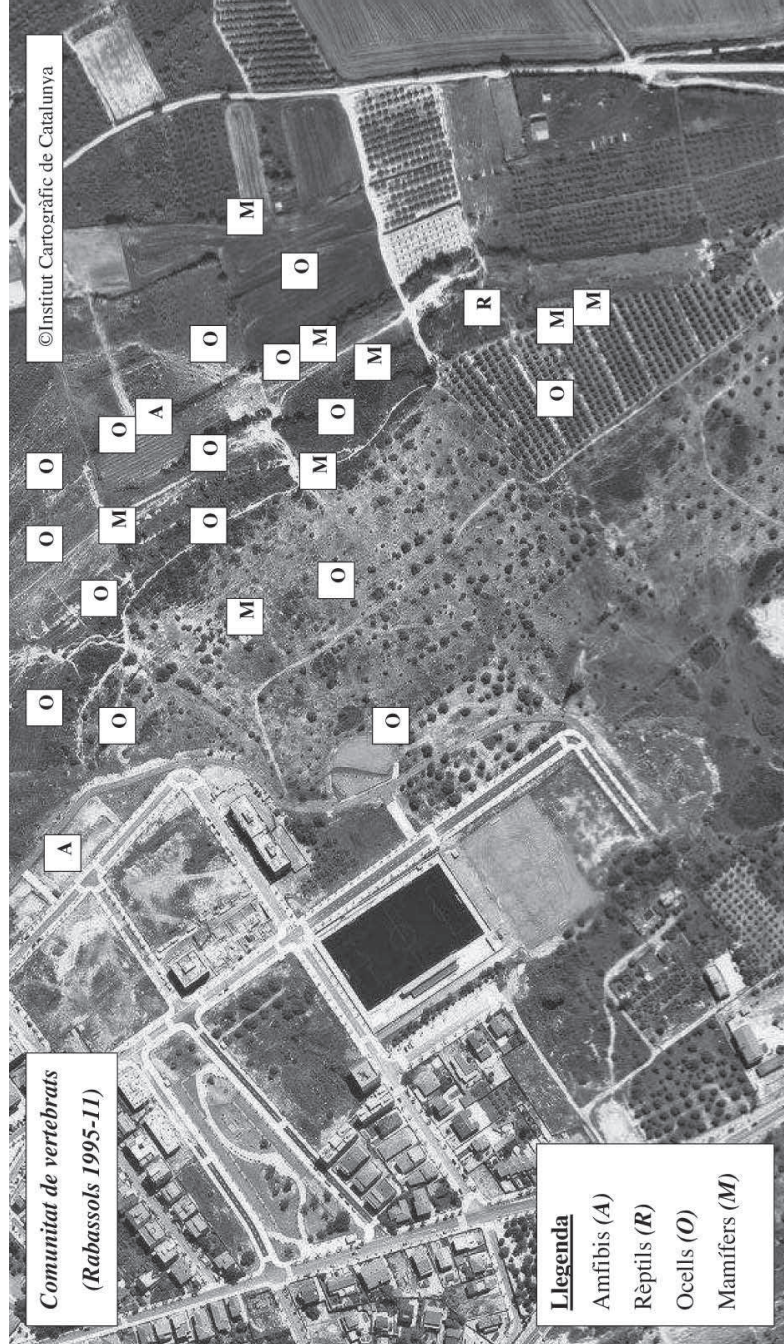

Conreus de secà abandonats fa molts anys, són molt importants per la biodiversitat per la gran quantitat de cavitats que mantenen les seves soques.

Als herbassars i aliagars de Rabassols també hi viuen unes espècies molt interessants.

QUADRE AMB LA TÈNDENCIA POBLACIONAL DELS VERTEBRATS

ESPÈCIE	SIMBOLOGIA	TENDÈNCIA
Ocells		
Perdiu (<i>Alectoris rufa</i>)	↑	Puja
Mussol comú (<i>Athenenoctua</i>)	↓	Baixa
Siboc (<i>Caprimulgus ruficollis</i>)	→	Es manté
Passerell comú (<i>Carduelis cannabina</i>)	↓	Baixa
Cadernerera (<i>Carduelis carduelis</i>)	↓	Baixa
Verdum (<i>Carduelis chrolis</i>)	↓	Baixa
Rossinyol bord (<i>Cettia cetti</i>)	↓	Baixa
Rossinyol comú (<i>Luscinia megarhynchos</i>)	↓	Baixa
Cargolet (<i>Troglodytes troglodytes</i>)	↓	Baixa
Trist (<i>Cisticola juncidis</i>)	↑	Puja
Tudó (<i>Columba palumbus</i>)	↑	Puja
Xoriguer comú (<i>Falco tinnunculus</i>)	→	Es manté
Aligot (<i>Buteo buteo</i>)	→	Es manté
Sit negre (<i>Emberiza cia</i>)	↓	Baixa
Òliba (<i>Tyto alba</i>)	↓	Baixa
Cotoliu (<i>Lullula arborea</i>)	→	Es manté
Tallarol de casquet (<i>Sylvia atricapilla</i>)	↑	Puja
Tallarol capnegre (<i>Sylvia melanocephala</i>)	→	Es manté
Tallareta cuallarga (<i>Sylvia undata</i>)	↓	Baixa
Pardal de bardissa (<i>Prunella modularis</i>)	↓	Baixa
Cuereta balnca (<i>Motacilla alba</i>)	↓	Baixa
Cogullada vulgar (<i>Galerida cristata</i>)	↓	Baixa
Gaig (<i>Garrulus glandarius</i>)	↑	Puja
Bosqueta vulgar (<i>Hippolais polyglota</i>)	→	Baixa
Botxí (<i>Lanius meridionalis</i>)	+++	Sense indicis
Capsigrany (<i>Lanius senator</i>)	↓	Baixa
Gavià argentat (<i>Lanius argentatus</i>)	↑	Puja
Abellerol (<i>Merops apiaster</i>)	↓	Baixa
Cruixidell (<i>Miliaria calandra</i>)	↓	Baixa
Papamosques gris (<i>Muscicapa striata</i>)	↓	Baixa

Còlit ros (<i>Oenanthe hispanica</i>)	↓	Baixa
Oriol (<i>Oriolus oriolus</i>)	↓	Baixa
Mallerenga carbonera (<i>Parus major</i>)	→	Es manté
Pardal xarrec (<i>Passer montanus</i>)	↓	Baixa
Pardal comú (<i>Passer domesticus</i>)	↓	Baixa
Pit roig (<i>Erithacus rubecula</i>)	↓	Baixa
Cotxa fumada (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	↑	Puja
Tord comú (<i>Turdus philomelos</i>)	↓	Baixa
Garsa (<i>Pica pica</i>)	↑	Puja
Bitxac comú (<i>Saxicola torquata</i>)	↑	Puja
Gafarró (<i>Serinus serinus</i>)	↓	Baixa
Tórtora turca (<i>Streptopelia decaocto</i>)	↑	Puja
Tórtora comú (<i>Streptopelia turtur</i>)	↓	Baixa
Estornell negre (<i>Sturnus unicolor</i>)	↑	Puja
Merla (<i>Turdus merula</i>)	↓	Baixa
Puput (<i>Upupa epops</i>)	↓	Baixa
Mamífers		
Eriçó clar (<i>Atelerix algirus</i>)	+++	Sense indicis
Musaranya (<i>Crocidura russula</i>)	↓	Baixa
Talpó (<i>Microtus duodecimcostatus</i>)	↓	Baixa
Conill (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	↓	Baixa
Mostela (<i>Mustela nivalis</i>)	↓	Baixa
Guineu (<i>Vulpes vulpes</i>)	→	Es manté
Amfibis		
Gripau corredor (<i>Bufo calamita</i>)	↓	Baixa
Granota verda (<i>Rana perezí</i>)	→	Es manté
Reineta (<i>Hyla meridionalis</i>)	→	Es manté
Rèptils		
Serp verda (<i>Malpolon monpessulanus</i>)	↓	Baixa
Serp balnca (<i>Elaphe scalaris</i>)	↓	Baixa
Sargantana cuallarga (<i>Psammodromus algirus</i>)	↓	Baixa
Dragó (<i>Tarentola mauritanica</i>)	↓	Baixa
Llangardaix (<i>Lacerta lepidus</i>)	+++	Sense indicis

DISCUSSIÓ

Sintetitzant tota la informació recopilada fins a la data d'avui queda palès que de les 60 espècies a les quals se'ls ha realitzat un seguiment empíric des de la dècada dels 80, la gran majoria han anat patint un retrocés significatiu:

Dels quaranta-sis ocells registrats baixen 28 (61%), puguen 11 (24%), es mantenen 6 (13%) i desapareixen 1 (2%).

Els sis mamífers inventariats baixen 4 (67%), 1 es manté (17%) i 1 sense indicis (17%).

En les cinc espècies de rèptils baixen 4 (80%) i 1 sense presència (20%).

En quant als amfibis, de les tres espècies, 2 es mantenen (67%) i 1 baixa (33%).

Del nombre total dels 60 vertebrats, el 62% baixen, el 18% puja, el 15% es manté i desapareix el 5%.

Analitzant les dades dels ocells, els exemplars que baixen o desapareixen, o bé és perquè les seves poblacions estan minvant a nivell general, a conseqüència dels mateixos efectes que es donen en la zona, o bé que els canvis produïts a Rabassols les ha portat a colonitzar noves àrees (és el cas d'algun botxí hivernant).

La resta de vertebrats terrestres amb una capacitat de desplaçament més restringida pateixen més l'aïllament genètic, l'endogàmia. Així en els mamífers baixen la majoria i desapareix l'eriçó clar (*Atelerix algirus*) molt castigat per atropellaments. Els amfibis en nombre molt reduït mostra un alt percentatge de poblacions que es mantenen, simplement perquè en el cas de la reineta s'ha recuperat un punt d'aigua molt important per l'espècie i en quant a la granota verda la seva estabilitat passa per uns tolls estacionals que s'han format recentment. Per últim els rèptils, han sofert una baixada significativa en tots els seus efectius i una desaparició, la del llangardaix (*Lacerta lepidus*).

Com a decàleg hem d'arribar a entendre que amb la pèrdua de biodiversitat estem perdem també qualitat de vida.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV. (2011). "ortoXpres 1.0, v 1956-1957". Ed. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona.
- AA.VV. (2011). "Ortofotomapa de Catalunya 1:5000 v1 (1985-1992)". Ed. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona.
- AA.VV. (2011). "Ortofotomapa de Catalunya 1:5000 (2008)". Ed. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona.
- LATORRE, J.A. (1995). "Fauna Vertebrada del Tarragonès". Premi Natura AEQT 1995. Ed. Gràfiques Arrels. Tarragona.
- TELLERÍA, J. L. (1986). "Manual para el Censo de los Vertebrados Terrestres". Ed. Raíces. Madrid.

El mussol comú (*Athene noctua*) destructor d'insectes i rosegadors ha estat afectat per la falta de cavitats on poder nidificar.

La musaranya (*Crocidura russula*) ha vist reduïdes les seves poblacions per l'aïllament genètic provocat per infraestructures.

El gripau corredor (*Bufo calamita*) ha patit també una reducció en els seus efectius.

La serp verda (*Malpolon monpessulanus*) és un gran superpredador mediterrani que s'alimenta bàsicament d'altres rèptils, i que tanmateix està patint molt a conseqüència de la pressió humana (tràfic rodat, aïllament genètic).